

Naslov članka/Article:

Učna okolja za trajnostni razvoj

Learning Environments for Sustainable Development

Avtor/Author:

Dr. Darja Skribe Dimec

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Razredni pouk, št. 2-3/2024, letnik 26

ISSN 1408-7820

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2024

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/razredni-pouk/>

Dr. Darja Skribe Dimec,
Ljubljana

Učna okolja za trajnostni razvoj

Learning Environments for Sustainable Development

IZVLEČEK: V prispevku je najprej predstavljena literatura, ki je učiteljem na voljo kot navdih in podpora pri načrtovanju in izvajanju pouka na prostem. Izpostavljeno je, da je v Sloveniji dovolj sistemskih možnosti za pouk na prostem, saj imamo v predmetniku za osnovno šolo tako dneve dejavnosti kot šolo v naravi. Če k temu dodamo še 26 Centrov šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD), potem nam lahko pogoje za pouk na prostem zavidajo mnoge druge države. V nadaljevanju je izpostavljen problem, ki je za slovensko osnovno šolo ključnega pomena - namreč ugotovitve raziskave TIMSS 2011, da naši učenci ne hodijo radi v šolo, saj so bili osmošolci na zadnjem mestu, četrtošolci pa le malo višje. Pouk na prostem in odklonilen odnos do šole je mogoče povezati z zelenim prehodom in trajnostnim razvojem, ter s tem povezano VITR. Učna okolja za trajnostni razvoj skupaj celošolskim pristopom pri tem zavzemajo osrednje mesto.

Ključne besede: pouk na prostem, odklonilen odnos do šole, VITR, učna okolja za trajnostni razvoj, celošolski pristop

Abstract: This paper opens with the literature that can inspire and support teachers in designing and implementing outdoor lessons. Slovenia has sufficient outdoor learning facilities, with activity days and outdoor education included in the primary school curriculum. When we add in the 26 Centres for School and Outdoor Education, the conditions for outdoor lessons are far better than in many other countries. The following points to a critical issue for Slovenian primary education: the findings of the TIMSS 2011 survey show that our students dislike going to school, with eighth-graders ranking last and fourth-graders only marginally higher. Outdoor learning and school disengagement could be related to the green transition, sustainable development, and the associated ESD, including learning environments for sustainable growth and the whole school approach.

Keywords: outdoor education, school disengagement, ESD, learning environments for sustainable development, whole-school approach

Pouk na prostem

O pouku na prostem in o pobudah za izvajanje pouka na prostem, namenjenim posameznim učiteljem razrednega pouka ali aktivom učiteljev, sem že pisala. V nadaljevanju navajam nekaj primerov.

Že pred več kot desetimi leti je bila v reviji Naravoslovna solnica predstavljena moja izkušnja z Islandije, kjer so vremenske razmere za pouk na prostem vse prej kot ugodne, saj tam večino dni prevladujejo mraz, veter in dež ali sneg (Skribe Dimec, 2012). Na Islandiji imajo dva priljubljena vremenska izreka: *Če ti vreme ni všeč, počakaj pet minut in spremenilo se bo v nekaj drugega. Ni slabega vremena, obstajajo samo slabo oblečeni ljudje*. In tega se islandski učitelji dobro zavedajo, saj imajo tako v vrtcih kot v osnovnih šolah otroci/učenci redne dejavnosti na prostem. Imela sem priložnost spoznati dejavnosti, ki so potekale na običajen šolski dan dve šolski uri v okolici osnovne šole v bližini Reykjavika. Vse dejavnosti so potekale na prostem, a bi lahko bilo tudi drugače, če se učitelji ne bi zavedali pomena pouka na prostem. Naj navedem le dva primera. Merjenje srčnega utripa pred in po teku je res smiselno izvesti zunaj, čeprav bi se to dejavnost lahko naredilo tudi v telovadnici. Odgovarjanje na vprašanja, napisana na listkih, je možno izvesti tako zunaj kot v razredu (zunaj so bili listki obešeni na deblih, v razredu pa bi lahko bili na steni učilnice). Čeprav so bile dejavnosti, ki so jih izvajali učenci zunaj, namenjene utrjevanju vsebin o človeškem telesu, pa so bile nekatere tudi izrazito motivacijske, kot na primer peka palačink na plinski plošči (testo so učenci naredili sami že prej v šoli) ali klobas na odprtem ognju. Če povzamem, učitelj, ki želi organizirati pouk na prostem, to lahko naredi brez posebnih organizacijskih ali drugih priprav, pravzaprav so te skoraj enake kot bi jih imel za pouk v razredu.

V priročniku, ki ga je leta 2014 izdal Zavod RS za šolstvo in je bil namenjen posodobitvi pouka pri predmetih spoznavanje okolja ter naravoslovje in tehnika, sem o pouku na prostem odgovorila na štiri osnovna vprašanja: kaj je pouk na prostem, kje naj poteka, zakaj je tako pomemben in kako ga organizirati (Skribe Dimec, 2014). Eno od temeljnih sporočil prispevka je, da bi se morali učitelji, aktivni učiteljev in/ali celoten kolektiv ter vodstvo šole na sistemski ravni odločiti za načrtno in sistematično izvajanje pouka na prostem in to pri vseh predmetih, ne le pri športu in spoznavanju okolja oziroma naravoslovju in tehniki, kjer je, po raziskavah sodeč, pouk na prostem sicer najpogostejši (Cankar, 2015; Jeranko Perkovič, 2015; Jenko, 2018; Dežela, 2024).

Nobenega dvoma ni, da so danes učenci »žrtve« pametnih telefonov, računalnikov in drugih elektronskih naprav. Čas, ki jim ga te naprave vzamejo,

gre večinoma na račun časa, ki bi ga lahko preživeli v naravi. Na to sem opozorila v članku z naslovom *Televizija, tablica, telefon ali igra v naravi?* (Skribe Dimec, 2015). V njem med drugim predstavljam tudi za slovenski prostor prirejen seznam 50 preprostih dejavnosti na prostem, ki bi jih moral narediti vsak otrok do dopolnjenega 12. leta starosti.

V Sloveniji se verjetno premalo zavedamo, kako dobro imamo v osnovnih šolah na sistemski ravni urejen/spodbujen pouk na prostem. Pri tem mislim predvsem na dve organizacijski obliki, ki sta v predmetnik osnovne šole vključeni v obveznem programu: šolo v naravi in dneve dejavnosti. K temu je treba prišteti tudi organizacijsko podporo, ki jo s pomočjo državnega financiranja nudi Center šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD), saj s 26 bivalnimi domovi, razpršenimi po celi Sloveniji, omogoča izvedbo omenjenih dejavnosti. Slovenski šolski sistem z vključevanjem dni dejavnosti in šole v naravi v obvezni program osnovnih šol ter z mrežo CŠOD upočasnjuje proces odtujevanja od narave med slovenskimi učenci in je dober zgled drugim državam. (Skribe Dimec in Kokalj, 2018; Skribe Dimec, 2019).

Čeprav so nam pri pouku na prostem običajno zgled nordijske države (Norveška, Švedska, Finska in Danska), pa tudi v Sloveniji najdemo posamezne učitelje ki so lahko zgled in navdih drugim učiteljem (Šebjanič in Skribe Dimec, 2019). S pomočjo narativnih intervjujev je bilo ugotovljeno, da je pouk na prostem najbolj učinkovit, ko so v dejavnosti vpletene sestavine ustvarjalnosti in medsebojnega sodelovanja. Prav tako se je za pomembno izkazalo, da se vsebine medpredmetno povezujejo in da učitelji v učencih vzbujajo radovednost ter predvsem čustva in doživljanje.

Pri načrtovanju pouka na prostem učitelji najpogosteje razmišljajo o vsebinah, ki jih bodo vključili v dejavnosti, premalo pa se zavedajo pomena doživljanja, ki je z izkustvenim učenjem izhodišče za učinkovit pouk v naravi. Če pa doživljanju dodamo elemente čudenja, ni dvoma, da bomo pritegnili učence in si s tem zagotovili še boljši rezultat. Kot rezultat mislim predvsem pozitiven odnos do narave, zavedanje lastne odgovornosti in posledično odgovornega ravnanja, kar je temelji vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (Skribe Dimec, 2020).

Če povzamem, imamo v Sloveniji zelo dobre pogoje za pouk na prostem tako glede vremenskih razmer kot možnosti, ki jih daje predmetnik osnovne šole. Seveda je tudi med didaktičnimi priporočili pri spoznavanju okolja ter naravoslovju in tehniki veliko spodbud za pouk na prostem. Učitelj je torej tisti, ki s svojimi stališči, razumevanjem otrokovega razvoja in pojmovanjem poučevanja odloča, ali bodo njegovi učenci imeli več ali

manj pouka na prostem. Če pouk na prostem organizira v okolici šole, pa se tudi zahtevi po dodatnem učitelju lahko izogne.

Epidemija Covid-19 je bila z določenega vidika za pouk na prostem celo koristna, saj se je izkazalo, da so imele šole, ki imajo učilnice na prostem, prednost pred tistimi, ki jih nimajo. Del pouka so namreč lahko organizirali zunaj. Samo upati je, da je ta izkušnja spodbudila tudi druge šole, da so ali pa še bodo načrtovale učilnice na prostem. Z nekaj iznajdljivosti je učilnico na prostem mogoče narediti tudi z minimalnimi finančnimi sredstvi.

Slovenski učitelji imajo seveda še veliko drugih priložnosti za spoznavanje s poukom na prostem. Eno prvih zanimivih didaktičnih gradiv v slovenskem jeziku je bila knjiga Približajmo naravo otrokom (Cornell, 1994). Po 35 letih je Cornell izdal razširjeno in dopolnjeno izdajo z naslovom Doživljanje narave (Cornell, 2019). Ta knjiga je po mnenju založnika prava zakladnica iger in dejavnosti v naravi, ki v otrocih in odraslih budijo naravno radovednost, domišljijo in čudenje ter povezanost z naravo. Veliko možnosti za pridobivanje izkušenj s poukom na prostem nudijo učiteljem tudi različni projekti in organizacije. Dokaj razširjena in uspešna je tako imenovana gozdna pedagogika, ki jo vodi Inštitut za gozdno pedagogiko. Organizirajo izobraževanja, delavnice in izdajajo različne publikacije in didaktična gradiva. V mislih imajo celo otroke s posebnimi potrebami, saj so izdali priročnik z naslovom Zelena učna okolja: prednosti učenja v naravi za otroke s posebnimi potrebami (2018). V Sloveniji je tudi močno razširjena mreža Ekošol, saj je vanjo vključenih kar 250 osnovnih šol. Bolj usmerjeno dejavnost spodbujata programa Šolski ekovrtovi in Otroci v permakulturi. Seveda je mogoče najti še mnoge druge pobude, usmerjene v ozaveščanje o pomenu pouka na prostem.

Slovenski učenci ne hodijo radi v šolo

Čeprav v slovenskih osnovnih šolah (še) ni toliko pouka na prostem, kot bi si ga želeli (ne le jaz ampak tudi mnogi učenci – glede na izjave o tem, kaj v šoli pogrešajo (Skribe Dimec, 2015), pa je po mojem mnenju v naših osnovnih šolah že dalj časa najbolj zaskrbljujoče, da slovenski učenci ne hodijo radi v šolo. Na to je na osnovi treh različnih raziskav in mednarodnih primerjav na področju osnovne šole opozoril psiholog Kristijan Musek Lešnik (2012): »Tisto, kar se mi zdi najbolj zaskrbljujoče, je, da večina teh primerjav kaže, da naši otroci pravzaprav ne marajo šole oziroma da je delež tistih, ki v šolo hodijo z veseljem, precej nižji kot v državah, s katerimi se želimo primerjati.« Rezultati mednarodne raziskave TIMSS 2011 so namreč pokazali,

da so slovenski osmošolci med vsemi štiridesetimi sodelujočimi državami najmanj radi v šoli (pa tudi četrtošolci so skoraj na repu te lestvice, le sedem držav je za njimi).

Vemo, da na razredni stopnji to, da učenci ne hodijo radi v šolo, ni tako velik problem kot je v višjih razredih osnovne šole. Začetno navdušenje ob vstopu v šolo sčasoma vedno bolj pojenja. Niso več redki primeri, ko učenci že v osnovni šoli nočejo več hoditi v šolo. Res je, da lahko veliko krivde za to pripišemo sodobni tehnologiji, predvsem računalnikom/pametnim telefonom, konkretnije računalniškim igraricam in posledično zasvojenosti. Seveda je še veliko drugih razlogov, med njimi gotovo tudi preveč permisivna vzgoja staršev. Na to je pred kratkim v intervjuju posredno opozoril tudi Slavko Gaber (Kuralt, 2024).

V Sloveniji sedaj poteka prenova osnovnega šolstva. Bivši minister za šolstvo in eden naših največjih strokovnjakov na področju vzgoje in izobraževanja Slavko Gaber je v intervjuju (Kuralt, 2024) zelo jasno opozoril na sistemske/organizacijske probleme, povezane s prenovo našega šolstva. Čeprav ne poznam podrobno predlogov za prenovu nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033 (delovna skupina za pripravo nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja 2023–2033, 2024), pa me tisto, kar sem izvedela iz medijev, skrbi. Namesto da bila v ospredju skrb za to, da bi naši učenci raje hodili v šolo, slišimo pobude za še večje obremenitve učencev (2. tuji jezik, dodatno nacionalno preverjanje ob koncu 1. triletja ...). Pa z obremenitvami učencev ni nič narobe, radovednost, ki nam je bila vsem dana ob rojstvu, omogoča, da se po naravi z veseljem učimo. Problem nastane:

- če se učenci učijo vedno ene in iste stvari (vsebine učnega načrta od 1. do 3. razreda za predmet spoznavanje okolja naj bi se sicer po obsegu in zahtevnosti nadgrajevale, a učencem že poznane vsebine niso zanimive),
- če se učenci učijo množico nepomembnih podrobnosti (s katerimi ni nič narobe, a zaradi tega ne razumejo/poznajo »širše slike«, ali kot to lepo pove slovenski frazem »Zaradi dreves ne vidimo gozda.«),
- če je učencem na voljo relativno malo možnosti izbire, saj vsako predmetno področje želi učencem »dati« čim več, ker je pač to po njihovem mnenju bistveno za življenje vsakega učenca, vsi predmeti, razen izbirnih, pa so obvezni,
- če v šoli še vedno prevladujejo tradicionalne oblike dela, kjer učitelj veliko govori, učenci pa veliko poslušajo ...

če navedem le nekaj najbolj vnebovpijočih primerov.

Izjemno zaskrbljujoče je, da v Osnutku nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033, ne najdemo besedila, ki bi se nanašalo na rešitve, povezane s tem, da bi naši učenci raje hodili v šolo, pa tudi samo dejstvo o »neslavnih rezultatih odnosa učencev do šole« je zamolčano. Seveda ne more biti nacionalni cilj, da bi učenci hodili v šolo samo zato, da bi se tam imeli »fino«, ampak bi bilo treba poskrbeti, da bi bilo učno okolje spodbudno, motivacijsko, da bi omogočalo razvoj radovednosti, kritičnega mišljenja, ustvarjalnosti in kreativnosti učencev, pri čemer je z ucnim okoljem mišljeno tako fizično, kot tudi psihično in socialno ter didaktično okolje, ki ga s svojimi stališči in delovanjem zagotavljajo učitelji in drugi delavci na šoli, učni načrti in itd. Tudi Miha Kos, vodja ustanove Hiša eksperimentov in Znanstivala, mednarodnega festivala promocije znanosti, je pred kratkim povedal: »Mi ne učimo, ampak predvsem navdušujemo za učenje, in takemu motu bi moral slediti tudi formalni izobraževalni sistem.« (Senica, 2024, str. 15). Povsem se strinjam s to mislijo, da bi v naših šolah morali več narediti za to, da bi učence navduševali za učenje.

Varno in spodbudno učno okolje

V strateških dokumentih, ki se nanašajo na vzgojno izobraževalno delo v osnovnih šolah v Sloveniji, zasledimo, da je zelo pomembno »varno in spodbudno učno okolje«. O tem na spletu lahko najdemo gradiva, seminarje, video posnetke, posvete, konference ..., s tem se ukvarja Zavod za šolstvo RS, pa tudi delovna skupina, ki na zahtevo vlade RS pripravlja Nacionalni program vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033. V osnutku prenove nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033 (delovna skupina za pripravo nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja 2023–2033, 2024) je zapisano: »Kot temeljno izhodišče vzgojno-izobraževalnega sistema je v nacionalnem programu postavljeno varno in spodbudno učno okolje, saj lahko o drugih ciljih, npr. o učenju in poučevanju, vzgoji, ocenjevanju, o ustvarjalnosti, razmišljamo šele takrat, ko se otroci, učenci, dijaki in odrasli v vzgojno-izobraževalnem zavodu počutijo varne in sprejete ne glede na njihov nacionalni in kulturni izvor, raso, etnično in versko pripadnost, spol, spolno identiteto in spolno usmerjenost, socialno-ekonomski položaj družine, iz katere izhajajo, ter njihove učne in psihosocialne značilnosti ter morebitne posebnosti v telesnem in duševnem razvoju.« (str. 2). Videti pa je, da je pobudah v ospredju predvsem varno, manj pa spodbudno učno okolje. Na nek način je to tudi razumljivo, saj je nasilja v osnovnih šolah vedno več. V nadaljevanju pa se želim posvetiti predvsem spodbudnemu učnemu okolju, saj se nanaša na problem, ki sem ga že izpostavila.

Zeleni prehod in trajnostni razvoj

Evropska unija je, zavezana izvajanju ciljev trajnostnega razvoja, v središče svojega programa postavila zeleni prehod in trajnostni razvoj in to z ambiciozno zavezo, imenovano Evropski zeleni dogovor (EGD, 2019), katere cilj je do leta 2050 doseči podnebno nevtralnost in izpolniti zaveze iz Pariškega sporazuma. Glavni usmerjevalec Evropskega zelenega dogovora je pobuda Novi evropski Bauhaus (NEB, 2021), ki predstavlja željo Evropske unije po oblikovanju lepih, trajnostnih in vključujočih prostorov, izdelkov in življenjskih slogov, ki varujejo biotsko raznovrstnost in podpirajo obnavljanje narave. Področja ukrepanja so zelo raznovrstna, med drugim vključujejo tudi ozelenitev javnih stavb, spodbujanje energetske učinkovitosti stavb in oblikovanje grajenega okolja, ki ga vodijo načela trajnosti in cilji dobrega počutja za ljudi in tudi skrb za naravo. V dejavnosti za doseg evropskega zelenega dogovora moramo biti vključeni vsi, tudi vzgojno-izobraževalne institucije, učitelji in drugo šolsko osebje, učenci in tudi njihovi starši. V ta kontekst sodi tudi vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR). Sistematični začetki VITR so se na globalni ravni začeli s pobudo Združenih narodov o Desetletju VITR (2005–2014). V Sloveniji imamo že od leta 2007 dokument, imenovan Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do univerzitetnega izobraževanja (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2007), vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj pa sta kot temeljni cilj vzgoje in izobraževanja vključena tudi v slovensko šolsko zakonodajo (2. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja) in posledično tudi v učne načrte. Evropska unija in Združeni narodi so leta 2015 izdali ključni dokument Agendo za trajnostni razvoj do leta 2030, ki vključuje 17 ciljev trajnostnega razvoja, tudi 4. cilj, ki se neposredno nanaša na kakovostno izobraževanje. UNESCO, vodilna svetovna organizacija na področju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, je pred nekaj leti izdala zanimiv in pomemben priročnik z naslovom Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, kažipot – VITR za 2030 (v slovenskem jeziku je dostopen na spletu). V njem med drugim piše: »Namen VITR za 2030 je v celoti vključiti VITR in 17 ciljev trajnostnega razvoja v politike, učna okolja, krepitev kompetenc izobraževalcev, opolnomočenje in mobilizacijo mladih ter lokalno delovanje.« (UNESCO, 2022, str. 14). In prav o učnih okoljih želim v nadaljevanju napisati nekaj več, saj se nanašajo tako na pouk na prostem kot na spodbudna učna okolja.

Učna okolja

Kar veliko pozornosti je ucnim okoljem namenjeno v zanimivem dokumentu Konceptualizacija VITR z

umestitvijo tematike podnebnih sprememb (Kregar idr., 2023), ki je nastal kot posledica projekta Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju. V njem med drugim piše: »Vzgoja in izobraževanje o podnebnih spremembah naj bosta vedno zasnovana kot celosten proces učenja in poučevanja. Zaradi njune nujnosti in pomembnosti ne smeta zapasti v primež kurikularne razdrobljenosti, ki je značilna tudi za slovenski šolski sistem. Vzpostaviti je treba učna okolja in programe, ki spodbujajo fleksibilnost in odprtost pristopov poučevanja in učenja, spodbujajo učenje in delovanje v kontekstu lokalnega in z mislijo na globalno.« (Kregar idr., str. 38)«. Avtorji dokumenta posebej opozarjajo, da morajo učna okolja podpirati celostni pristop k učenju/poučevanju. »Za celostni in sistemski pristop k načrtovanju in delovanju za trajnostno prihodnost so v prvi vrsti potrebne t. i. metakognitivne kompetence, kot so npr.: kompetenca sistemskega mišljenja, kompetenca predvidevanja, strateška kompetenca, integrirana kompetenca reševanja problemov. Hkrati s spreminjanjem mišljenja in miselnosti ter naravnosti pa mora potekati tudi sprememba praktičnih ravnanj in ureditev, nenazadnje tudi načina gradnje ali prenove, tehnoloških trajnostno naravnanih rešitev, prostorske ureditve in prostorske umestitve (t. i. zelene in krožne šole)« pravi Zora Rutar Ilc (2021) v uvodniku tematske številke revije Vzgoja in izobraževanje, ki je posvečena trajnostnemu razvoju in za katerega Rutar Ilc pravi, da je skrajno aktualna in alarmantna. V isti številki revije bi rada posebej opozorila še na prispevek Darje Piciga (2021), ki na osnovi temeljnih dokumentov, povezanih s trajnostnim razvojem, izpostavi potrebo po spremembi okoljske paradigme, ki zahteva celostni pristop k načrtovanju in delovanju za trajnostno prihodnost, kar naveže tudi na vzgojno-izobraževalni sistem in pregledno predstavi konkretne ukrepe vzgoje in izobraževanja za varstvo okolja.

Učna okolja za trajnostni razvoj

Celostni pristop moramo v kontekstu VITR razumeti širše, ne le v odnosu učenci učitelj, ampak, na ravni celotne vzgojno-izobraževalne organizacije in tudi okolice šole: »Celostni pristop poudarja tudi pomen vodenja in upravljanja vzgojno-izobraževalnega prostora. Pri tem imamo v mislih učilnico, celotno poslopje in tudi okolje v okolici VIZ (npr. pouk na prostem). Ključno je, da prostor odraža vrednote, za katere se v VIZ zavzemamo. Pri tem se je pomembno nenehno spraševati, kako lahko vse zaposlene in vse učeče se vključimo v procese vzgoje in izobraževanja, da bo učno okolje delovalo še bolj trajnostno in pri tem nimamo v mislih samo infrastrukture temveč tudi družbeni vidik, npr. kako naslavljam vključenost, enakost in raznolikost.« (Kregar idr., 2023, str. 36).

Tudi na Zavodu za šolstvo RS se zavedajo pomena šolske infrastrukture, saj so v okviru projekta »Podnebni cilji in vsebine v izobraževanju«, ki ga financira Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo RS s sredstvi Sklada za podnebne spremembe, organizirali spletni seminar na temo Trajnostna šolska arhitektura (webinar, 2023), ki je dosegljiv na YouTube. Poleg teoretičnih osnov, ki jih je predstavil profesor arhitekture Mitja Zorc, sta predstavljena tudi dva primera dobre prakse: osnovna šola v Aarhusu na Danskem in vrtec Otona Župančiča iz Slovenske Bistrice, enota Poljčane.

Celošolski pristop

Vsi udeleženci vzgoje in izobraževanja bi se morali zavedati, da je danes ključnega pomena tako imenovani celošolski pristop (whole school approach), ki je zaradi podpore Ekonomske komisije Združenih narodov za Evropo (UNECE), Organizacije Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) in Evropske komisije (EC) postal osrednji pojem v političnem diskurzu, ki se nanaša na vzgojo in izobraževanje in trajnostni razvoj (Tilbury in Galvin, 2022; Mathie in Wals, 2022). UNESCO (2016) je svojo težnjo po promociji celošolskega pristopa udeležil tudi s simpatičnim plakatom, na katerem je med drugim tudi opredelitev, ki pravi, da »celošolski pristop k trajnostnemu razvoju povezuje to, kar se poučuje, kako se poučuje, izvenšolske dejavnosti, izobraževanje učiteljev, postopke odločanja, fizične zgradbe, okolje in širšo skupnost«.

Sklepne misli

Bodimo idealisti. Če se vprašam, v kakšno osnovno šolo bi rada hodila, potem najprej pomislim na šolsko zgradbo. Želela bi si stavbo, kjer bi bilo veliko svetlobe, kjer ne bilo klasičnih učilnic ampak različni delovni prostori/kotički, udobni stoli, fotelji in kavči, veliko možnosti za gibanje, pa tudi za počivanje in umik, možnost enostavnega prehoda iz stavbe na šolsko dvorišče, veliko zeleno šolsko dvorišče, ki omogoča tako športne dejavnosti kot tudi druge oblike pouka na prostem (npr. učilnica na prostem, amfiteater), možnost, da zunaj sedim v senci ali na soncu, da si lahko zakurim ogenj in na njem kaj spečem, da bi obiskovalec, ki bi prišel na mojo šolo, videl rezultate mojega dela (npr. vrtiček v visoki gredi, nenavadno ptičje strašilo ...). Nadalje pomislim na dobro počutje v šoli, predvsem na dobre odnose med učenci in učitelji. Potem pomislim na to, da v šolo rada prihajam, ker se v njej ne le dobro počutim, ampak ker vsak dan nekaj novega, zanimivega izvem (da potem lahko mam doma spravim v zadrego, ker ne ve, kdo so ornitologi, jaz pa sem se to v šoli naučila in sem na to znanje ponosna).

Seveda bi mojo sanjsko šolo moral narediti arhitekt, opremiti bi jo moral oblikovalec, nekdo bi vse to moral financirati, a z nekaj poguma in domišljije se da vsako šolo ali učilnico vsaj malo spremeniti, tudi z malo denarja. Že pred mnogimi leti sem dala pobudo, da bi vsak učitelj moral imeti v učilnici fotelj, v katerega bi se usedel in učencem kaj prebral ali povedal. S tem bi učencem sporočil, da se v šoli dobro počuti. Za dober didaktični pristop bi v učilnici potrebovali prostor v obliki črke U (postavljene klopi) ali kroga (blazinice), kjer bi se na začetku ure vsi zbrali, učitelj bi dal učencem navodila, potem pa bi šli učenci na delo v manjših skupinah, dvojicah ali individualno, po dogovorjenem času pa bi se vrnili na začetni prostor, kjer bi si izmenjali ugotovitve, spoznanja, ... Učilnica na prostem bi bila povsem funkcionalna, če bi imeli stole narejene iz hlodov, ki bi jih po želji lahko prestavljali. Iz odrezanega soda bi si lahko naredili prenosno kurišče. In čeprav sem na koncu prispevka je to šele začetek mojega spreminjanja šole.

Viri in literatura

- Agenda za trajnostni razvoj 2030. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf
- Cankar, L. (2015). *Pogostost uporabe pouka na prostem v 1. razredu osnovne šole* [diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Cornell, J. (1994). *Približajmo naravo otrokom*. Mohorjeva družba.
- Cornell, J. (2019). *Doživljanje narave*. Mohorjeva družba.
- Delovna skupina za pripravo nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja 2023–2033 (2024). *Osnutek nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033*. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Razvoj-solstva/DS-NPVI/Nacionalni-program/Osnutek-predloga-Nacionalnega-programa-vzgoje-in-izobrazevanja-2023-2033.pdf>
- Dežela, K. (2024). *Pouk na prostem v času epidemije covida-19* [magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Evropski zeleni dogovor. (2019). <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/green-deal/>
- Jenko, Š. (2018). *Uporaba zunanjih šolskih površin za organizirano učenje in prosto igro* [magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Jeranko Perkovič, U. (2015). *Pouk zunaj učilnice pri spoznavanju okolja* [diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Kregar, S., Avguštin, L. in Gabrovec, A. (2023). *Konceptualizacija VITR z umestitvijo tematike podnebnih sprememb*. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/Konceptualizacija_VITR.pdf
- Kuralit Š. (4. 5. 2024). Če zavozimo šolstvo, bo huje kot to, da smo zavozili zdravstvo. *Delo. Sobotna priloga*, 66(101), 4–7.
- Mathie, R. G. in Wals, A. E. J. (2022). *Whole School Approaches to Sustainability: Exemplary Practices from around the world*. Education & Learning Sciences/Wageningen University. <https://edepot.wur.nl/566782>
- Musek Lešnik, K. (2012). *Raziskava: Slovenski učenci ne marajo šole*. <https://old.delo.si/novice/slovenija/raziskava-slovenski-ucenci-ne-marajo-sole.html>
- Novi evropski Bauhaus. (2021). https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/frequently-asked-questions_sl
- Piciga, D. (2021). Evropski zeleni dogovor in sprememba okoljske paradigme: sistemsko znanje in celostne inovacije za trajnostne prehode, za soočanje z izzivi 21. stoletja. *Vzgoja in izobraževanje*. 52(3), 6–14. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/06/Vzgoja-in-izobrazevanje_3-2021.pdf
- Rutar Ilc, Z. (2021). Kako (pre)živeti v 21. stoletju. *Vzgoja in izobraževanje*. 52(3), 5. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/06/Vzgoja-in-izobrazevanje_3-2021.pdf
- Senica S. (30. 5. 2024). Spodbujanje radovednosti in kritičnega mišljenja. *Delo*, 66(123), 15.
- Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do univerzitetnega izobraževanja. (2007). Ministrstvo za šolstvo in šport. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/SRI/nacionalne_smernice_VITR_2007.pdf
- Skribe Dimec, D. (2012). Pouk na prostem v ledeni deželi – na Islandiji. *Naravoslovna solnica*. 17(1), 12–17. http://pefprints.pef.uni-lj.si/1338/1/pp_12_17_Skribe_Dimec.pdf
- Skribe Dimec, D. (2014). Pouk na prostem. V S. Mršnik in L. Novak (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Spoznavanje okolja / Naravoslovje in tehnika* (str. 79–83). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/pos-pouka-os-spozn-okolja.pdf>
- Skribe Dimec, D. (2015). Televizija, tablica, telefon ali igra v naravi?. *Vzgoja*. 17(67), 21–23. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-M5WEOSQ5/a9c261a9-80b2-4dcc-8ef2-33a7c1744d82/PDF>
- Skribe Dimec, D. (2019). Outdoor education in the Slovenian school system supports cultural and environmental education. V D. B. Zandvliet (ur.). *Culture and environment: weaving new connections* (str. 209–229). Brill Sense.
- Skribe Dimec, D. (2020). Čudenje: prvi korak vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. V N. Hojnik in P. Roglič (ur.), *Doživljanje narave: 1. delavnica Društva za opazovanje narave Zelena steza* (str. 6–9). Društvo za opazovanje narave Zelena steza.
- Skribe Dimec, D. in Kokalj, I. (2018). The development and role of outdoor education and CŠOD in the Slovenian school system. V P. Becker, B. Humberstone, C. Loynes in J. Schirp (ur.). *The changing world of outdoor learning in Europe* (str. 207–220). Routledge.
- Šebjanič, E. in Skribe Dimec, D. (2019). Primeri dobre prakse pouka na prostem v Sloveniji in tujini. *Sodobna pedagogika*. 70(2), 70–85. <https://www.sodobna-pedagogika.net/arhiv/nalozi-clanek/?id=1566>
- Tilbury, D. in Galvin, C. (2022). *Whole-school-approach to sustainability in schools: A review*. https://www.researchgate.net/publication/372365963_Whole-school-approach_to_sustainability_in_schools_A_review
- Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, kažipot – VITR za 2030*. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/03/VITR_za_2030-1.pdf
- TIMSS 2011. <https://timsspei.splet.arnes.si/?p=645>
- UNESCO (2016). <https://world-education-blog.org/2016/11/15/what-is-the-whole-school-approach-to-environmental-education/>
- Zavod RS za šolstvo (29. 3. 2023). 4. webinar *Trajnostna šolska arhitektura*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=0CP2xPtc-N8>
- Zelena učna okolja. (2018).
- Združenih narod. Desetletje VITR (2005–2014). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000148654?posinSet=5&queryId=2a236a96-6072-4207-9e35-4d42d3e5cab3>